

MONOGRÀFIC

"DONES FILÒSOFES"

UNA MIRADA A «LA CIUTAT DE LES DAMES» DE CRISTINA DE PIZAN

Rubén Rubio Barrera

Enginyer informàtic i graduat en filosofia. Professor associat UAB.

//

«...has de saber que totes aquestes bestieses que s'expliquen o escriuen contra les dones han estat — són encara— forjades i inventades del tot contra la veritat.» (de Pizan, 1990 pàg. 141)

«Per això estic desolada i indignada de sentir els homes que repeteixen que les dones volen ser violades i que no els desplaça gens de ser forçades, encara que se'n defensin fortament. Perquè no puc creure que elles obtinguin plaer amb una tal abominació.» (de Pizan, 1990 pàg. 183)

Aquesta cita segurament la signaria qualsevol autor o autora feminista contemporani. I, això no obstant, apareix al llibre *La Ciutat de les Dames* escrit per Cristina de Pizan l'any 1405.

Cristina de Pizan va néixer a Itàlia l'any 1365, però als quatre anys anà a viure a França amb el seu pare, que era metge i astròleg al servei de Carles V de França. Gràcies a aquesta professió del seu pare i a la voluntat d'aquest, va rebre una educació que no era comuna a les dones del seu temps. Això no obstant, la seva mare volia que seguís el model de les dones del seu temps, de manera que Cristina es va casar amb 15 anys.

Cristina sembla que va viure bé dins del matrimoni, però la seva sort va canviar amb les morts de Carles V, del seu pare i del seu marit, de manera que, amb 25 anys, el 1390, ella va quedar al capdavant de la seva família —dels seus tres fills i de la seva mare—, realitzant tasques que eren reservades als homes; en paraules d'ella mateixa, «vaig experimentar que m'havia convertit en un home de debò.» (de Pizan, 1990 pàg. 10)

A causa dels pocs recursos de què disposava, Cristina va començar a escriure per guanyar diners per poder sustentar la seva família, convertint-se, així, en la primera escriptora professional de França (de Pizán, 2006 pàg. 12). Cristina va escriure una obra extensa, amb uns 30 llibres, assajos i volums de poesia, entre els quals desta-

quen *Le Livre des Epistres sur le Roman de la Rose* (1401-1402), *Le Livre des Trois Vertus* (1405) o *Le Ditié de Jeanne d'Arc* (1429). Va morir l'any 1431, a l'edat de 66 anys.

Per la seva temàtica i el seu contingut, hom podria dir que els seus textos són deutors de Dante o Boccacció i s'emmarquen dins del primer Renaixement, tot i que per dates encaixaria dins de l'Edat Mitjana (de Pizan, 1990 pàg. 17). Això no obstant, mai no apareix als llibres de text dels instituts amb els autors esmentats (López Navajas, i altres, 2009). Aquest és un fet comú a la majoria de dones de la història: només n'apareixen un 12'8 % als llibres de l'ESO (López Navajas, 2014).

Le livre de Cité des Dames, traduït en català com *La Ciutat de les Dames*, és l'obra més divulgada i coneguda en vida de l'autora (de Pizan, 1990 pàg. 17). El títol és una analogia de *La ciutat de Déu*, d'Agustí d'Hipona, però no hi té cap més relació amb aquest autor (de Pizan, 1990 pàgs. 16-17).

La Ciutat de les Dames és una resposta al tractat misogin *Les lamentations de Mathéole*, on es titlla les dones de parladores, cridaneres, mentidores o orgulloses, entre d'altres (de Pizan, 1990 pàg. 13). Cristina comença l'obra comentant com havia llegit aquest llibre, ja que, segons havia escoltat, parlava molt de les dones. Després de fer-ho, emperò, Cristina explica que «[...] la lectura d'aquest llibre [...] em trasbalsà fins al més profund del meu ser. Em preguntava quines podien ser les causes i les raons que impulsaven tants d'homes, clergues o no, a parlar malament de les dones i a vituperar-ne la conducta bé de paraula, bé en els seus tractats i els seus escrits.» (de Pizan, 1990 pàg. 28)

Cristina es troba en un estat melancòlic després d'aquesta lectura quan, en un somni, se li apareixen tres dames nobles: la Raó, la Rectitud i la Justícia, que li expliquen que «[...] venim a anunciar-te la construcció d'una ciutat. Has estat escollida per construir i tancar [...] aquesta ciutatella ben fortificada. Només hi viuran les dones il·lustres de bona anomenada, perquè els murs de la nostra ciutat estaran prohibits a totes les que estaran mancades de virtut.» (de Pizan, 1990 pàgs. 34-35)

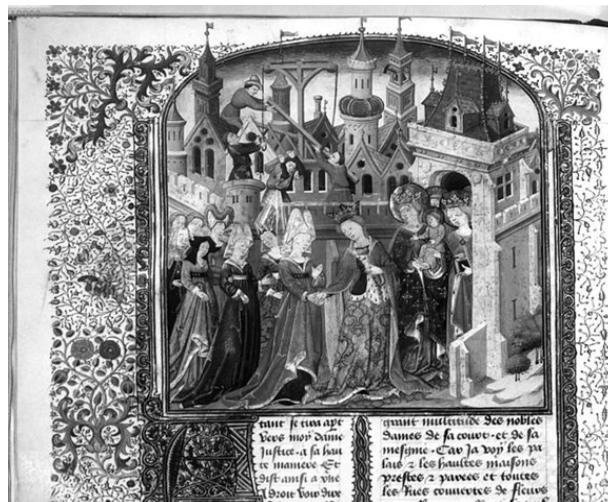
Tot el llibre gira entorn de la construcció d'aquesta ginecotopia, d'aquesta ciutat al·legòrica. Tant la ciutat com aquelles que hi habitaran seran per sempre més a la ment de les dones venidores per donar-les confiança en si mateixes, i evitar que caiguin en l'error de Cristina de creure els insults dels homes, minvant la seva bondat, les seves capacitats i la seva força (Groag Bell, 2004 pàg. 28).

L'obra s'estructura en tres grans parts, a cadascuna de les quals hi ha un diàleg de Cristina amb cadascuna una de les dames per a construir seccions de la ciutat. Les «pedres» que es faran servir per a construir la ciutat són totes dones, històriques o mítiques, la vida i fets de les quals s'exposarà més o menys extensament.

A la primera part, després de la introducció, que situa la construcció de la ciutat —i on apareixen gran quantitat d'elements autobiogràfics—, la dama Raó ajuda a Cristina a construir els fonaments, les fortificacions i les muralles de la ciutat. Per fer-ho, la dama Raó descriu dones conegudes per l'assoliment d'èxits militars o polítics, així com dones conegudes per la seva saviesa.

A la segona part, amb l'ajuda de la dama Rectitud, es construeixen les cases que poblaran la ciutat. Es relata la vida de dones profetes, com les 10 sibilles, i també la història de dones que exemplifiquen els ideals d'amor marital o filial. A més a més, la dama Rectitud convida a Cristina a reinterpretar la història, a dubtar del que es diu de les dones: «Sense que calgui dir res més, has de saber que totes aquestes bestieses que s'expliquen o escriuen contra les dones han estat —i són encara— forjades i inventades del tot contra la veritat.» (de Pizan, 1990 pàg. 141)

A la tercera part, en diàleg amb la dama Justícia, s'acaben de construir les torres i les cobertes de la ciutat, i s'hi convida les dames que hi habitaran, en la seva majoria, màrtirs cristianes. Totes elles són encapçalades per la Verge Maria, que és nomenada *Reina del cel i governadora de la ciutat*. *Aquesta escena es pot veure a una il·lustració d'un manuscrit del llibre conservat a la Bayerische Staatsbibliothek de Munich (Codex. gall. 8, fol 90v):*

El llibre acaba amb una arenga de Cristina a les dones, que hom podria signar avui dia: «Vegeu, estimades amigues, com de tots cantons aquests homes us acusen dels pitjors defectes. Desemmascareu la seva impostura mitjançant l'esclat de la vostra virtut; fent el bé, feu convictes de mentida tots aquests que us calumnien.» (de Pizan, 1990 pàg. 279)

La ciutat de les Dames —malauradament— continua sent una referència a l'actualitat. El llibre és ple d'idees i reflexions sobre les dones de sorprenent vigència que no es troben a les obres dels autors de l'època i que, pel motiu de ser dona, queda oculta a ulls del públic, especialment dels estudiants. Si no s'estudia als

instituts ni se'n parla, com podem arribar a conèixer l'autora?

Així doncs, cal reivindicar la figura de Cristina de Pizan i la seva obra, i cal llegir-la i regellir-la. D'aquesta manera, aconseguirem emmudir tantes reflexions vituperioses que els homes han escrit sobre les dones al llarg de la història, per aconseguir així obrir els ulls i tenir una cultura més feminista. I és que ens pot passar, mirant per sobre els murs de la ciutat de les dames, el que ella mateixa explica:

«En sentir-vos m'adono encara més que mai com és de gran la ignorància i la ingratitud de tots aquests homes que malparlen tant de les dones. [...] ¡Que callin, doncs! ¡Que callin d'ara endavant aquests clergues que malparlen de les dones! ¡Que callin tots els seus còmplices i aliats que en diuen mal o que en parlen en els seus escrits o els seus poemes!» (de Pizan, 1990 pàg. 101)

Bibliografia

de PIZÁN, C. (2006). *La Ciudad de las Damas*. Madrid: Siruela.

de PIZAN, C. (1990). *La Ciutat de les Dames*. Barcelona: Edicions de l'Eixample. GROAG BELL, S. (2004). *The lost tapestries of the city of the ladies. Christine de Pizan's Renaissance Legacy*. London: University of California Press.

LÓPEZ NAVAJAS, A., LÓPEZ GARCÍA-MOLINS, A. i altres. 2009. "La Presencia de las Mujeres en la E.S.O". [informe en línia]. [Data de consulta: 10 de novembre de 2019.] URL: <http://meso.uv.es/informe/index.php>.

LÓPEZ NAVAJAS, A. (2014). "Análisis de la ausencia de las mujeres en los manuales de la ESO: una genealogía de conocimiento ocultada". *Revista de Educación*. Num. 363, 282-208.

